

Indledningen er redigeret af Krista Stinne Greve Rasmussen og Kirsten Vad

Tilsyn ved ph.d. Vibeke A. Pedersen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2025

Indledning til

“Hil dig, vor Fane!”

ved Jon Tafdrup

Indhold

- 1 Anledning
- 2 Optakt til krig
- 3 Salmen
- 4 Dannebrog som nationalt symbol
- 5 Efterliv
- 6 Anvendt litteratur

1 Anledning

Salmen med førstelinjen “Hil dig, vor Fane!” udkom i sidste halvdel af februar 1864 som en del af samlingen *Psalmer for Danske Krigere*, der var sammensat af præsten i Lyngby, Peter Rørdam. Baggrunden for udgivelsen var, at Rørdam netop stod for at skulle drage til Fredericia for at gøre tjeneste som feltpræst for de danske soldater i den nyligt udbrudte krig mellem Preussen og Østrig på den ene side og Danmark på den anden (2. Slesvigske Krig). Samlingen blev uddelt til soldaterne, der ifølge Rørdam “vare ordentlig taknemmelige, fordi de maatte beholde Bøgerne til Eiendom” (Rørdam 1891-1895, s. 188).

Psalmer for Danske Krigere bestod for hovedparten af Grundtvigs salmer. Den eneste nye fra hans hånd var kun “Hil dig, vor Fane!”, der samtidig var en bearbejdelse af en tidligere salme, der blev trykt i *Sang-Værk til den Danske Kirke* (1837, nr. 230; læs salmen [her](#)). Strofe 1-2 i 1864-trykket er omtrent enslydende med trykket fra 1837, mens strofe 3-5 er nydigtede. I den oprindelige udgave har Grundtvig anført, at forlægget her er den latinske hymne “Salve crux arbor” (lat., ‘Hil dig, korsets træ’; Grundtvig 1837, s. 507), altså en middelalderlig liturgisk-poetisk hilsen til korset, forstået som livets træ, der giver frelse. I 1864 kæder salmen det kristelige aspekt

sammen med Dannebrog som et nationalt og folkeligt samlingspunkt (Hansen 1966, s. 141 f.). Melodien til salmen var komponeret af J.P.E. Hartmann i 1862 (*Folkehøjskolens sangbog* 1964, s. 692).

2 Optakt til krig

Året 1864 begyndte ikke til Danmarks fordel. Den danske regering havde året forinden med Martskundgørelsen forsøgt at udsondre Holsten fra helstaten. Det tyske Forbund anså det for et brud med de aftaler, der var kommet i stand efter Treårskrigen (1848-1851), der bød, at helstaten skulle bevares, og dermed at Slesvig, Holsten og Danmark skulle have samme indbyrdes relation. Og med den nye danske grundlovs vedtagelse, Novemberforfatningen, den 13. november 1863, fik Det Tyske Forbund endnu et påskud for at erklære krig, da forfatningen kunne fortolkes som endnu et skridt på vej mod en tættere forbindelse mellem Danmark og Slesvig. På trods af europæiske magters engagement i spørgsmålet, og at den nytiltrådte danske statsminister, D.G. Monrad, i begyndelsen af 1864 forgæves forsøgte at trække den nye forfatning tilbage, gik de preussiske og østrigske styrker over Ejderen den 1. februar 1864 (Wendel-Hansen 2023, s. 47-51). I løbet af 1864 udsendte Grundtvig flere opmuntrende og trøstende digte til den danske befolkning. "Hil dig, vor Fane!" var den første i den række.

3 Salmen

I de tre første strofer etableres forestillingen om Dannebrog som nationalt og kristent symbol. Fanen er et "Kors-Banner hvidt" (strofe 1), som danskerne skal følge trit med, hvis sejren skal sikres. Fjender frygter mere for synet af korsets tegn end for våben, for hvor fanen hæves, følger "Kors-Herrens signede Hær" (strofe 2). Når danskerne samles om Dannebrog, er det derfor både en national samling og en delagtighed i Guds kamp. Til sidst understreges, at Dannebrog skal bæres "Himlen til Ære" – altså at det danske banner står i tjeneste for det kristne budskab, og at sejren forstås som givet af Gud.

De sidste strofer forener den jordiske kamp med et højere, kristent perspektiv: kampen føres kun for fred og hjemlandets skyld (strofe 4), mens fanen – korsbanneret – svæver højt oppe som tegn på, at danskerne kæmper under himmelsk vejledning. Dannebrog ses både som symbol på fædrelandskærlighed og som løftet kors, fulgt af "Aandernes Troppe", hvilket giver striden guddommelig mening og legitimitet (strofe 5).

4 Dannebrog som nationalt symbol

Først i 1854 blev det lovligt for danske borgere at flage med Dannebrog. Indtil da havde det været kongens og flådens symbol. I virkeligheden havde flaget som nationalt symbol dog vokset sig gradvist større siden begyndelsen af århundredet, og et egentligt folkeligt gennembrud fandt sted fra 1848, hvor Dannebrog blev anvendt til fejring af de danske tropper i Treårskrigen (Adriansen 2003, bind 1, s. 133 f.). Grundtvig digtede flere gange om det danske flag. I 1842 betegnede han i et foredrag

flaget som et “Folke-Banner” og viste dermed, at han tilsluttede sig den folkelige omfavnelse af det gamle rigsbanner (Lundgreen-Nielsen 1992, s. 61; Adriansen 2006, s. 69). Efter Treårskrigen (1848-1851) valgte han ‘Dannebrog’ som fædrelandsklingende navn til sit nye tidsskrift, der eksisterede 1853-1855.

5 Efterliv

Historikeren Inge Adriansen har gjort opmærksom på, hvordan salmens højstemte tone lå langt fra slagmarkens barske realiteter på tidspunktet for udgivelsen. Allerede den 5. februar, altså inden Rørdam var draget mod Jylland, havde den danske hær forladt forsvarsvolden Dannevirke for at trække sig tilbage til Dybbøl, der senere faldt den 18. april. Nederlaget var forudset, hvorfor regimentsfanerne var blevet inddraget, så de ikke faldt i fjendens hænder. Hun noterer videre, at det ikke har været muligt at finde salmen i samtidens håndskrevne sanghæfter eller som skillingstryk (Adriansen 2006, s. 70). Sangen fik dog et efterliv med optagelse i flere af de grundtvigianske sangbøger i Grundtvigs egen levetid (jf. tekstredegørelsen), ligesom den var at finde i samtlige udgaver af *Højskolesangbogen* til og med 15. udgave fra 1964.

6 Anvendt litteratur

- Adriansen, Inge (2003) *Nationale symboler i Det Danske Rige 1830-2000*, bind 1-2. København.
- Adriansen, Inge (2006) “Grundtvigs bidrag til udvikling af danske nationale symboler” i *Grundtvig-Studier* 2006, s. 67-98. København.
- *Folkehøjskolens sangbog* (1964), 15. udgave, udg. Foreningen af højskoler og landbrugsskoler [1894]. Odense.
- Grundtvig, N.F.S. (1837: 1836-1837) *Sang-Værk til den Danske Kirke*, bind 1, hæfte 1-8. København.
- Hansen, Uffe (1966) *Grundtvigs Salmedigtning. Dens Historie og Indhold*, bind 1-3, bind 3: 1851-1872. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1992) “Grundtvig og danskhed” i *Dansk Identitetshistorie*, udg. Ole Feldbæk, bind 3, s. 9-187. København.
- Rørdam, Peter (1891-1895) *Peter Rørdam. Blade af hans Levnedsbog og Brevvexling*, udg. H.F. Rørdam, bind 1-3, bind 3 (1895): fra 1856 til 1883. København.
- Wendel-Hansen, Jens Lei (2023) *De træer, de drypper endnu. 1864 i dansk politik*. København.